

confessario. — Porro si cæteris paribus dubium existat, confessario potius asserenti, quam pœnitenti neganti licentiam datam, credendum esse, bene cum aliis docet Mascardus, *de Probat.* conclus. 951, n. 30, ex illa ratione, quod in factis, quæ ad officium iudicis spectant, et aliter fieri non possunt, pro iudice præsumatur, arg. can. *Hoc etiam*, 37, cau. 2, q. 6, et can. *Absit*, 14, cau. 11, q. 3.

18. *Ad probationem violati sigilli sufficiunt testes singulares*. — Cæterum ad probationem violati sigilli sufficere etiam testes singulares cum aliis recte docet Tanner, t. IV, disp. 6, q. 9, n. 122, et Sbroz. *Tribunal. pœnit.* lib. II, q. 4, a n. 281. Tum ob enormitatem delicti summe præjudiciosi; tum quia ordinarie difficilis est probationis; dum sacrilegi violatores sigilli, pluribus simul præsentibus non sacrilege sigillum violent.

19. Ad hanc rubricam pertineret quidem etiam tractare de potestate absolvendi tam a communibus, quam reservatis peccatis; quia tamen de hac materia tractabimus infra tit. seq. § fin. ubi de potestate absolvendi a censuris agemus, lectorem illuc remittimus. (ADNOTATIO XLVIII.)

TITULUS XXXIX.

De sententia excommunicationis, suspensionis et interdicti.

1. *Ratio ordinis*. — Post pœnas vindictivas sequuntur pœnæ ecclesiasticæ spirituales, censuræ videlicet ecclesiasticæ quæ sunt excommunicatio, suspensio, et interdictum: de quibus singillatim per plures agemus paragraphos, prius tamen sit.

§ I.

DE NATURA ET DIVISIONE CENSURÆ.

2. *Censura unde derivetur?* — Notandum prius, nomen censuræ a censendo derivatum, olim apud Romanos denotasse tum officium, tum sententiam censoris mores corrigentis, et pœnam decernentis. Quare occasione posterioris acceptionis factum est, quod censura hodie adhuc significet correctionem quandam, et punitionem,

juxta illud Juvenalis, satyra 1: « Dat veniam corvis, vexat censura columbas. » Hoc notato.

3. *Quid sit?* — Quæritur I. Quid sit censura ut sic? Resp. I. Censura ut sic est pœna ecclesiastica spiritualis, medicinalis, per potestatem ecclesiasticam contumaciter delinquenti christiano inflicta, privans usu quorundam bonorum spiritualium ad hoc, ut corrigatur, et a contumacia desistat. Ita in re communis. Et patebit ex declaratione singulorum verborum.

4. *Est pœna spiritualis*. — Dicitur imprimis; pœna spiritualis, tum ob differentiam pœnarum corporalium, vel temporalium, v. g. pœnæ pecuniariæ, exilii, carceris, etc. Cujusmodi pœnæ non est censura, utpote quæ neque corporis afflictionem, nec privationem bonorum temporalium principaliter intendit, etsi per accidens, et secundario has etiam secum trahat, ut dum v. g. excommunicatio privat communionem politica, et civili, privatione fructuum beneficii, etc. uti cum aliis bene advertit Avila, *de Censur.* p. 1, dub. 4, n. 2.

5. *Est pœna medicinalis*. — Dicitur medicinalis; quia censura non est pœna vindictiva sceleris jam patrati, sed potius est pœna medicinalis intendens futuram correctionem delinquentis, id est, inobedientis potestati ecclesiasticæ sub censura aliquid præcipientis, vel prohibentis, arg. c. 1, *de Sent. excomm.* in 6, ibi: « Cum medicinalis sit excommunicatio, non mortalis, disciplinans, non eradicans, dum tamen is, in quem facta fuerit, non contemnat. »

6. *Non nisi a potestate ecclesiastica imponi potest*. — Dicitur, per potestatem ecclesiasticam imposita; quia, cum potestas mere sæcularis spiritualia tractare nequeat, can. *Judicatum*, 5, dist. 89, c. *Decernimus*, 2, *de Judic.* cum concordantiis, potestas ferendi censuram soli potestati ecclesiasticæ, et quidem jure divino competit, juxta illud Matth. xvi: « Quæcunque alligaveritis super terram, » etc. et xviii: « Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, et publicanus, » hoc est, a fidelium communionem segregatus. Hinc jam a tempore Apostolorum hac potestate constanter usa est Ecclesia, ut fideles a contumacia, et rebelli inobedientia reducens et avertens, ad obedientiam salutaribus suis præceptis, et sanctis magis promptos elliceret.

7. *In specie quinam inferre possint censu-*

ram? — Quæritur II. A quibus in specie infligi possit censura? Resp. In specie potestas ferendi censuram imprimis præcipue incumbit Summo Pontifici, et episcopis, c. 1, et c. *Conquerente*, 16, *de Offic. ordinar.* juncto conc. Trid. sess. 6, c. III, et sess. 14, c. IV, *de Reform.* Cardinalibus in Ecclesiis sui tituli *His quæ, de Majorit.* Legatis Sedis Apostolicæ in territorio suæ legationis, c. *Novit*, 7, *de Officio legati*, et c. *Legatos*, 2, eod. in 6. Capitulis cathedralibus sede vacante, arg. c. *Unicum, de Majorit.* in 6. Vicario generali non tantum episcopi, sed etiam capituli sede vacante, c. *Venerabilibus*, 7, h. t. n. 6. Prælatibus, et præpositis ecclesiarum collegiatarum, et aliis habentibus jurisdictionem in foro ecclesiæ externo, arg. c. *Quærenti*, 20, *de Verbor. signif.* et c. 1, h. t. in 6. Item abbatibus, et reliquis superioribus regularibus non solum generalibus, et provincialibus, sed etiam per se loquendo localibus, utputa, prioribus, rectoribus, guardianis respectu suorum subditorum, c. *Cum in Ecclesiis*, 10, *de Majorit.* c. ult. *de Statu monach.* c. *Sicut tuis*, 33, *de Simonia*, juncta Glossa *ŷ. Anathematis, de Simonia.* Et tandem conciliis generalibus, et provincialibus in sua provincia aut natione: sicut et congregationibus, et capitulis omnium, et provincialibus religionum, Navar. *Man.* c. 27, n. 5; Suar. *de Censur.* disp. 2, sect. 2; Palao, tr. XXIX, disp. 1, sect. 4, a n. 2.

8. *Et ob quam causam*. — Quæritur III. Ob quam causam ferri possit censura? Resp. I. Excommunicatio major, et alia censura gravis non nisi ob culpam mortalem externe contra ecclesiasticæ potestatis præceptum contumaciter commissam infligi potest. Communis, et certa. Et quidem quod requiratur culpa gravis, seu peccatum mortale, patet; quia pœna, ut sit justa, debet esse proportionata culpæ, consequenter cum excommunicatio sit gravissima pœna, c. *Cum non ab homine*, 10, *de Judiciis*, gravem utique requirit culpam, arg. can. *Nemo episcopus*, 39, can. *Nullus*, 40, cau. 11, q. 3. Conc. Trid. sess. 25, *de Reform.* c. 3.

9. *Excommunicatio major, vel alia censura gravis non infligitur, nisi propter peccatum mortale*. — Dicitur autem notanter in conclusione, excommunicatio major, vel alia censura gravis; quia excommunicatio minor licet re non adeo levi videlicet passivo quorundam sacramentorum usu privet, c. *Nobis*, 2, *de Except.* nihilominus quia facit a

quovis sacerdote tolli potest, c. *Nuper*, 29, gravis censura non reputatur, et ideo ob solam etiam venialiter peccaminosam communicationem cum publice denunciato excommunicato contrahi potest, prout cum communi aliorum bene observat Palao, tr. XXIX, disp. 2, pun. 18, n. 7. Pariter propter levem culpam quandoque etiam imponi potest levis aliqua suspensio v. g. ab uno actu electionis, a Missa celebranda per unum vel alterum diem, prout notat Piring, h. t. n. 27; Layman, lib. I, tr. V, p. 3, n. 2. Navarrus, Suarez, et alii.

10. *Externum*. — Dicitur ulterius externum, quia cum Ecclesia non possit cognoscere peccata mere interna, ea neque judicare ac punire, valeat, sed relinquatur soli Deo puniendum. Navar. c. 17, n. 56; Suarez, l. cit. disp. 4, sect. 1, cum communi, arg. can. *Cogitationis*, 14, *de Pœnit.* dist. 1, c. *Sicut tuis*, 33, in fine, c. *Tuas nos, de Simonia.*

Nec obstat Clement. 1, § *Verum, de Hæret.* ubi excommunicantur inquisitores aliquid facientes ex amore, vel odio; quia intelligi debet textus non solo interno odio vel amore, sed prodeunte in actum externum vitiosum indicem pravi affectus interni, Palao, tr. XXIX, disp. 1, pun. 7, n. 4; Covarr. in *Regul. peccatorum*, p. 2, n. 7.

11. *Contra præceptum ecclesiasticum*. — Dicitur ulterius contra potestatis ecclesiasticæ præceptum commissam; quia ob peccatum solo jure naturali aut divino prohibitum nulla contrahitur censura, cum hæc sit pœna inobedientiæ, contemptus, et contumaciæ contra potestatem ecclesiasticam, uti de excommunicatione patet ex c. 1, h. t. in 6, illis verbis Christi, « si Ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus. » De reliquis censuris vero c. *Ex parte*, 23, *de Verbor. signif.* Notandum tamen, multa peccata jure divino et naturali, simul etiam jure ecclesiastico, et quidem sub censura esse prohibita.

12. *Contumaciter, seu cum aliqua contumacia commissum*. — Dicitur insuper in conclusione n. 8 posita, contumaciter commissam, quia ad incurrendam censuram omnino requiritur contumacia seu inobedientia contumax, qua delinquens moventis sui præcipientis ecclesiasticæ potestatis auctoritatem spernere censetur, ut cum communi bene observat Navar. *Manual.* c. 29, n. 9.

13. Nec obstat quod quis non solum ob contumaciam, sed etiam ob aliam causam

excommunicari possit. c. *Qua fronte, de Appellat.* ibi: « Sane, si quis pro contumacia, vel alia qualibet causa interdicto, et excommunicatione tenetur adstrictus. » Resp. enim cum Abbate, ad cil. c. n. 10, etiam ad excommunicationem semper requiri contumaciam, quæ sit causa immediata excommunicationis, sive præcesserit aliud delictum, sive non. Et hoc ultimum idcirco additur, quia potest in aliquem interdicti, vel excommunicationis sententia proferri pro contumacia tantum, quia scilicet citatus stare noluit juri cit. c. *Ex parte, de Verbor. signif.* Quod si vero aliud delictum præcesserit, ac proin excommunicationis sententia proferatur non tantum propter contumaciam, sed etiam propter causam aliam, sive ob delictum aliud, in eo casu tale delictum appellatur causa excommunicationis non immediata; sed mediata duntaxat.

14. *In quo consistat hæc contumacia.* — Cæterum dum dicitur, ad incurrendam censuram requiri contumaciam, non est intelligendum, quasi requireretur contumacia expressa ac formalis; sufficit enim contumacia virtualis, et contemptus Ecclesiæ interpretativus in hoc consistens, quod quis sciat, aliquid per legem, aut legitimum superiorem ecclesiasticum sub censura esse prohibitum, et tamen illud facere præsumat; talis enim jam censetur contemnere auctoritatem præcipientis.

15. *Censura solis christianis, non vero infidelibus, infligi potest.* — Quæritur IV. Quibus possit censura infligi? Resp. Censura non nisi in delinquentes christianos, rationis capaces et jurisdictioni ferentis censuram subjectos ferri potest. Communis et certa. Probatur inductione. Dicitur primo non nisi christianos, quia Judæi, pagani, saraceni, et alii infideles, hoc ipso, quod Ecclesiæ potestati non subsint, nulli censuræ subiciuntur, juxta illud D. Pauli: « Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare? » 1, ad Corinth. 5.

16. *Bene autem hæreticis infligi potest.* — Aliud est de hæreticis; hi enim, quia per baptismum januam Ecclesiæ ingressi, potestati ejusdem subjecti manent, censuris omnino subjacent, si legem vel præceptum superioris sui ecclesiastici v. g. papæ sub Censura positum transgrediuntur, arg. can. *de Judæis* 5, dict. 43, c. *Mojores* 3, *de Baptismo.* Palao tr. 29, disp. 1, punct. 6, n. 4. Layman ubi supra c. 4, n. 2.

17. *Censurandus debet esse rationis capax.* — Dicitur secundo rationis capaces; quia infantes, furiosi, amentes hoc ipso, quod rationis, veræ culpæ et contumaciæ capaces non sint, neque censuræ capaces existunt juxta omnes.

18. *Censurandus debet esse jurisdictioni censurantis subjectus.* — Dicitur tertio jurisdictioni saltem delegatæ ferentis censuram subjectos; quia cum par in parem non habeat imperium c. *Innotuit, de elect.* nec inferior in superiorem c. *cum inferior.* 16, *de Major.* palam est requiri subditum ferentis censuram. Hinc quia Papa nulli subest, omnis censuræ incurrendæ incapax est.

19. *Episcopi in generali sententia suspensionis, aut interdicti non comprehenduntur.* — Porro ex speciali juris constitutione lata sententia generali suspensionis, aut interdicti non ligantur episcopi, nisi specialis eorum fiat mentio, c. *Quia periculosam* 4, h. t. in 6.

20. *Reges et imperatores ab episcopis censura ligari non valent.* — Imperatorem quoque, et Reges, ob suæ dignitatis excellentiam censura aliqua ab episcopis ligari non posse cum Sylvestro v. *Censur.* a n. 10, et aliis docet Palao, tr. 29, disp. 1, pun. 6, n. 3.

21. *Ad incurrendam censuram a jure, aut decreto generaliter latam, non prærequiritur aliqua monitio.* — Quæritur V. An, et qualis præmitti debeat monitio, et quænam alia requirantur ad censuram legitime ferendam? Resp. I. Ad incurrendam censuram a jure, vel per generalem sententiam pro avertendis futuris culpis latam, seu quando jure, vel per sententiam aut decretum generale sub censura ipso facto incurrenda aliquid prohibetur, nulla ad eam incurrendam prærequiritur monitio. Communis et certa, arg. c. *Reprehensibilis de Appellat.* et ibi Glossa. Ratio est; quia cum jus sit publicum, ipsummet continuo monet, ubi ab illo aliquid sub censura prohibetur; nisi forsitan monitionem præcedere jus ipsum expresse vellet; prout velle videtur clem. 1, *de Decim.* item clem. et § fin. *de statu Monach.*

22. Porro etsi ad incurrendam censuram ab ipso jure latam nulla prærequiritur monitio, sed possit et debeat judex ecclesiasticus delicto commisso delinquentem sine alia monitione publice denunciare, vel declarare

censuratum, v. g. excommunicatum arg. c. *Conquesti* 22, v. *Nuntietis* h. t. Tum ut publice confusus citius respiscat: Tum quia vitare debent fideles (si censura excommunicationis ligatus est) quod congrue fieri nequit, nisi eum excommunicatum publice esse constet, Layman lib. I, tr. 5, p. 1, c. 2, n. 5.

23. *Bene tamen citatio ad hoc, ut se defendere possit.* — Nihilominus debet citari, ad hoc, ut defendere se possit, si forsitan causam habeat excusantem a censura. Engel, h. t. n. 9. Navarrus eod. consil. 9, n. 4, qui non immerito volunt, denuntiationem seu declarationem excommunicationis a jure latæ esse nullam, nisi talis citatio delinquentis præcedat, per textum et Glossam clement. 3, *de censibus* et clement. 2, *de Pœnis*; nisi delictum et contumacia delinquentis non respicientis notoria esset; cum enim in tali casum non prærequiratur monitio ad ferendam censuram juxta dicenda infra n. 27, multo minus requiretur citatio ad declarandum excommunicatum.

24. *Ad infligendam excommunicationem ab homine prærequiritur monitio trina.* — Resp. II. Ad incurrendam saltem excommunicationis censuram, quæ ab homine fertur, omnino necessaria est prævia monitio, seu comminatio illius. Est communis et certa, c. *Reprehensibilis* 26, *de Appellat.* c. *Sacro* 24, h. t. c. *Romana* c. *Statutum* c. *Constitutionem* eod. in 6. Et quidem hæc monitio ordinarie debet esse trina cum competenti intervallo dierum cit. c. *constitutionem* h. t. in 6. Glossa in c. *Sacro* 24, §. *Competenti*, et c. *Reprehensibilis*, eod. vers. *Contumacia*, vel saltem debet esse una tribus æquivalens, id est, complectens tres monitiones cum trino, eoque competenti intervallo, arg. l. *Contumacia* 53, § 1, ff. *de Re judicata.* Ratio est; tum ut contumacia delinquentis magis appareat: tum ut habeat spatium vel ad satisfactionem præstandam, vel suam defensionem proponendam.

25. *In scriptis facta, et excommunicatio intimata, vel publice affixa.* — Porro ut monitio hæc legitime fiat, debet fieri in scriptis ut vult Palao, tr. 29, disp. 1, pun. 5, n. 9, et coram testibus tradi, vel legi ipsi personæ excommunicandæ, c. *Sacro* 24, h. t. ibi: « Personis præsentibus idoneis, per quas, si necesse fuerit, possit probari monitio; nisi forsitan talis malitiose se absconderet, aut declinaret, et fugeret: tunc enim

sufficit, si monitio, seu comminatio prævia scripta ad ejus domum, vel valvas Ecclesiæ, vel alio in publico loco affigatur, c. *quoniam* § *Porro ut lite non contestata*, et clement. *causam* 3, *de Election.* Suarez *de Censuris* disp. 3, sect. 11. Covarruvias in c. *Alma mater* p. 1, § 9, n. 4.

26. *Eadem monitio requiritur ad infligendam excommunicationem a jure latam ferendam sententiæ.* — Resp. III. Monitio prævia necessario requiritur, etiamsi excommunicatio a jure ferendæ tamen sententiæ sit posita, arg. c. *Reprehensibilis* 26, *de Appellat.* ubi universaliter et indistincte præcipitur, ut præmittatur canonica monitio, nisi censura a jure imposita sit latæ sententiæ ipso facto incurrenda.

27. *Nisi delictum, et contumacia essent notoria.* — Limitatur tamen conclusio in casu, quo delinquentis crimen, et contumacia est notoria; nam universaliter ubi excessus est notorius, accusatione, examinatione, et probatione opus non est, can. *manifesta*, 25, et seqq. cau. 2, q. 1, c. *Bona* 23, v. *Porro de Elect.* c. *Evidentia* 9, *de Elect.* consequenter nec ad ferendam excommunicationem sallem a jure comminatam in tali notoria contumacia, monitio prævia necessaria est. Abbas in c. *Ad nostram* 7, *de Jurejurand.* Suarez, loc. cit. n. 18. Layman, loc. cit. n. 6, in fine.

28. *Suspensio et interdictum aliquando sine monitione imponuntur.* — Dicitur autem notanter in conclusione n. 24 posita, saltem excommunicationis, quia censura suspensionis, et interdicti aliquando non meræ censure, sed ut pœnæ vindicativæ imponuntur, et imponi possunt nulla comminatione præmissa, arg. c. *Cum in cunctis* 7, § fin. *de Election.* c. *Sacro* h. t. 1, v. *Exemplum* eod. in 6. Palao loc. cit. pun. 5, n. 5.

29. *A censura excusat et probabilis ignorantia facti.* — Quæritur VI. An? et quando ignorantia, metus vel alia causa excuset ab incurrenda censura? Resp. I. Ignorantia facti, qua quis ignorat id, quod facit, esse tale, quod sub censura est prohibitum, excusat a censura, v. g. qui ex ignorantia putat clericum, quem perculit, esse laicum, non incurrit censuram. Communis, et certa, c. *Si vero de sentent. excommunicationis*, ibi: « Si vero aliquis in clericum nutrientem comam, manus injecerit violentas, propter hoc non debet excommunicatione notari, dummodo ipsum clericum esse ignoraverit, adeo